

Afife Hale

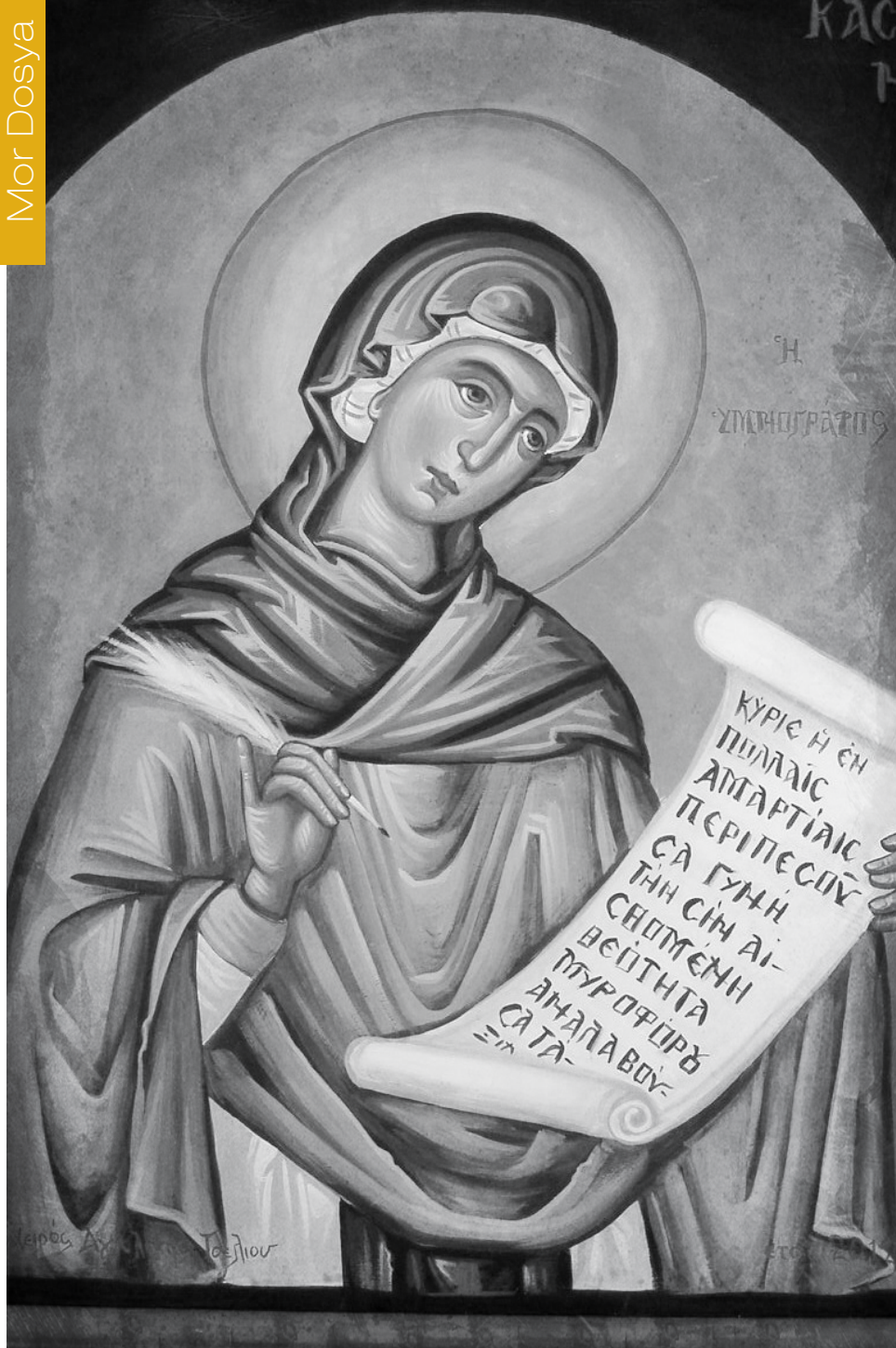
Afife Jale

(1902-1941)

Osmanlı ve Türkiye tarihinde sahneye çıkan ilk Müslüman kadın oyuncuyum.

Ben, Afife Jale, 1902 yılında İstanbul'da dünyaya geldim. Osmanlı ve Türkiye tiyatrosunda sahneye çıkan ilk Müslüman kadın oyuncu benim. Tiyatro çocukluk düşümdü. 1918 yılında Dârülbeyt'e öğrenci olarak kabul edilen beş kız öğrenciden biriydim. Bu öğrencilerden üçü baskılara dayanamayıp okulu bıraktı. Refika adlı arkadaşımızı suflör, beni de stajyer oyuncu olarak kadroya aldılar. Müslüman ve Türkiyeli kadınların sahnede rol yapması günah ve yasak olduğu halde, Nisan 1920'de *Yamalar* adlı oyunda "Emel" rolünü oynayan Eliza Binemeciyan adlı oyuncunun yurt dışına gitmesiyle boşalan kadroya seçildim ve "Jale" takma adıyla sahneye çıktım. Hayatımın en mesut gecesi idi. Ancak mutluluğum uzun sürmedi. Şehir Tiyatroları'nın sürekli baskına uğraması sonucu polis tarafından tutuklandım ve "devletime karşı geldiğim, isyan çıkardığım, dinime ve milletime karşı çıktığım" gerekçesiyle defalarca sorgulandım. Aynı dönemde babam tarafından da evlatlıktan reddedildim. Şiddetli baş ağrılarımın başladığı yıllardı. Zor günlerin ardından 1923 yılında, Türk kadınının sahneye çıkma yasağı kaldırılınca özgür bir şekilde oyunculuk yapmaya başladım. Ancak baş ağrılarım beni bırakmıyordu. Tiyatroyu bırakmak zorunda kaldım ve 39 yaşındayken yaşama veda ettim. 1997 yılından beri adıma verilen Afife Jale Ödülleri'yle yaşamaya devam ediyorum.

Bizanslı Kassia

Bizanslı Kassia

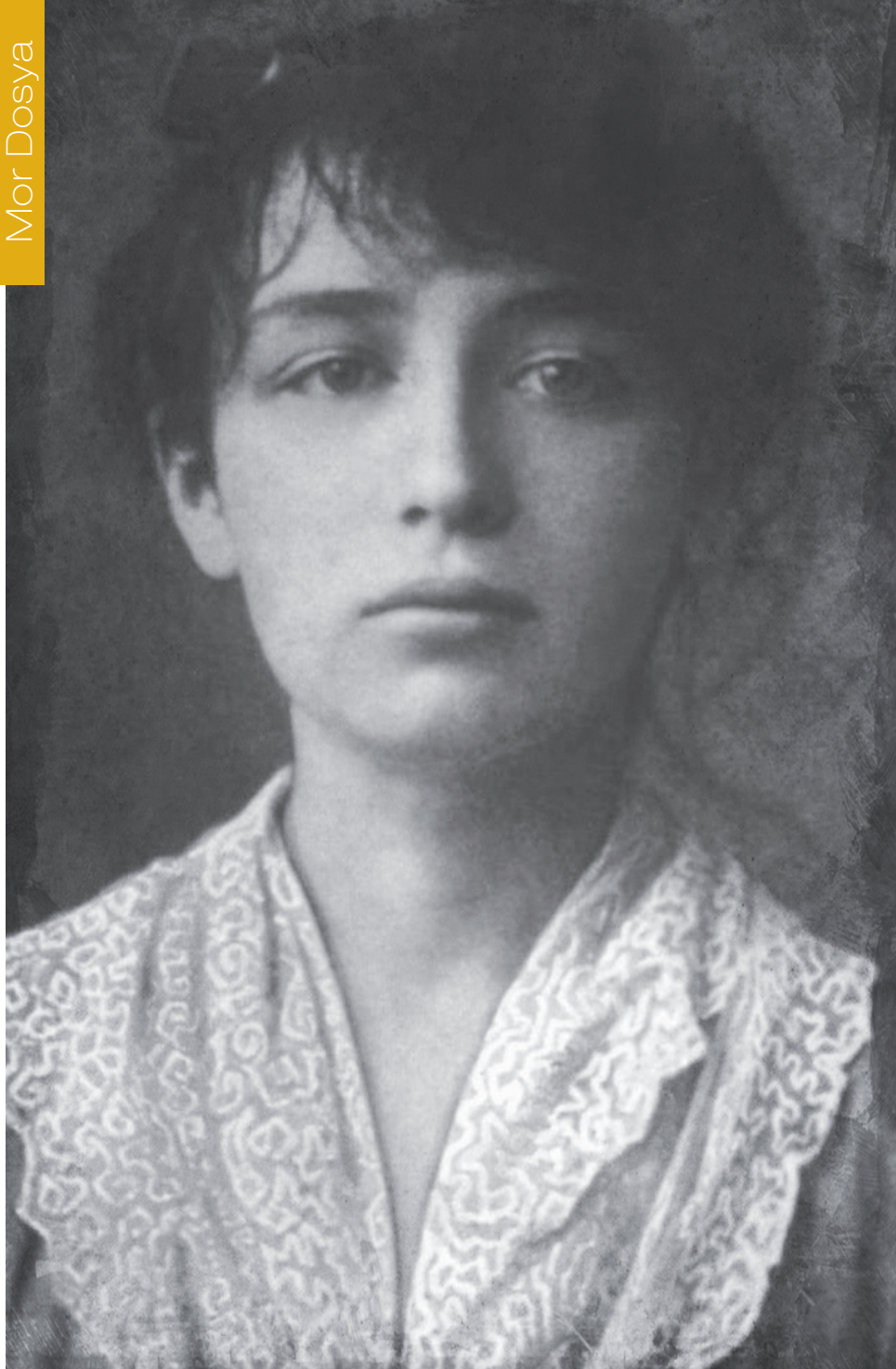
(810-865)

Kötülüklerin dünyaya kadınla geldiğine inanıyorlardı, bense iyiliklerin dünyaya kadınla geldiğini savundum.

810 yılında Konstantinopolis'te doğdum. Babam Bizans sarayında yüksek rütbeli bir subaydı, bizim gibi ailelerin çocukları geleneksel olarak özel eğitim alırdı. Ben de felsefe ve teoloji öğrenimi gördüm. Kötülüklerin dünyaya kadınla geldiğine inanıyorlardı, bense iyiliklerin dünyaya kadınla geldiğini savundum. 843 yılında Konstantinopolis'te bir manastır kurdum ve oranın baş rahibesi oldum. Özellikle dini müzik türünde çok sayıda beste yaptım. Bunlardan elli tanesi insanlığın bugününe dek ulaştı. Benden önce de beste yapan kadınlar vardır mutlaka, ama bilinen ilk besteci kadın benim. Bugün modern bestekârlar hâlâ benim bestelerimi yorumlar. Sadece besteler mi? Yazdığım çok sayıda şiir ve dinle alakalı olmayan özdeyişlerim, aforizmalarım da dilden dile yayılmıştır.

Yaşamımın son yıllarında İtalya'ya seyahat ettim ve 865'te bir Yunan adası olan Kasos'ta hayata gözlerimi yumdum. Burada adımları taşıyan bir kilise var ve bir azize olduğum için her yıl 7 Eylül'de Ortodoks kilisesi adıma bayram düzenler. "Konuşmak gerektiğinde suskunluğa dayanamıyorum" demiştim bir şiirimde, size de konuşun diye bir konu bırakayım. Ben dünyanın bilinen ilk kadın bestekârıyım, fakat benim şehrimde benden sonra yaşamış önemli kadın bestekârlar da var. Onları tanıyor musunuz? Örneğin Reftar'ı, Dilhayat Kalfa'yı duydunuz mu?

Camille Claudel

Camille Claudel

(1864-1943)

En az Rodin kadar yetenekli olsam da onun gölgesi altında kalmaya mahkumdum.

1864 yılında Fransa'nın küçük bir kasabasında doğdum. Henüz çocukken heykelle ilgilenmeye başladım. 1881'de ailemle Paris'e taşındık. Benim yaşadığım yıllarda heykeltıraşlık bir erkek mesleği olarak görülüyordu, kadınlar sanat okullarına bile kabul edilmiyordu. Benim büyük bir tutkuyla bağlı olduğum heykeltıraşlığı sürdürebilmemim tek yolu özel derslerden geçiyordu. Heykel sanatının en önemli ustalarından Auguste Rodin ile de böyle tanıştım. Ondan heykel dersleri almaya başladım. Rodin benim yeteneğimi eşsiz buluyor, benden ilham aldığını söylüyordu. Kısa zamanda önce arkadaş, sonra da sevgili olduk. Rodin, benimle çalıştığı dönemde pek çok ünlü eserine imza attı, tabii ki benden aldığı destekle. Ancak, en az onun kadar yetenekli olsam da onun gölgesi altında kalmaya mahkumdum. Bu eşitsiz ilişki, sonunda beni delirtmeye başlamıştı ve nihayet akıl hastanesine kapatıldım. Doktorlar aileme defalarca eve dönüp heykelle uğraşmaya devam etmemin benim için çok daha iyi olacağını söylese de Rodin'in de etkisiyle bu tavsiyeyi duymazdan geldiler. Hayatımın otuz senesini tımarhanede sanatımda uzak bir şekilde geçirdim. Yine de yapmış olduğum *Bronz Vals*, *Olgun luk Çağı*, *Perseus* ve *Gorgon* adlı eserlerim hâlâ hayranlıkla izleniyor. Pek çok sanat eleştirmeni Rodin'in yapıtlarının benimle tanıştıktan sonra çok daha yaratıcı ve etkileyici bir döneme geçtiğine işaret ediyor ve hatta onun bazı eserlerinin benim elimden çıktığını düşünüyor.

Çiğdem Kağıtçıbaşı

Çiğdem Kağıtçıbaşı

(1940-2017)

Türkiye’de Sosyal Psikoloji alanının kurulmasına öncülük ettim.

Ben 1940 yılında İstanbul’da doğdum. Robert Koleji’nden mezun olduktan sonra Amerika Birleşik Devletleri’nde, Massachusetts’teki Wellesley Koleji’nde psikoloji alanında yükseköğrenimimi tamamladım. 1967 yılında California’daki Berkeley Üniversitesi’nde sosyal psikoloji alanında doktora yaptım. Çalışmalarımda en çok kız çocuklarının ve kadınların eğitimiyle ilgili konulara ve toplumsal konumlarının güçlendirilmesine yer verdim. Bunun dışında aile, ana babalık, erken çocukluk dönemi ve kültürel bağlamda insan gelişimi üzerine kurumsal ve uygulamalı araştırmalar yaptım.

Ülkemizde sosyal psikoloji alanının kurulmasına destek verdim, çalışmalarım bu alana katkı sağladım. Araştırmalarımda insan gelişimi ve aile arasındaki etkileşimi, kültürlerarası bir bakış açısıyla ele alarak geliştirdiğim “kültürlerarası benlik ve aile modeli” ile psikolojide Amerika Birleşik Devletleri egemenliğine karşı çıktım.

Anne Çocuk Eğitimi Vakfı’nın (AÇEV) kuruluşuna öncülük ettim. Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı’na (TEGV) kuruluş sürecine katkı sunarak uygulamaya döndürdüm. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu’na (UNICEF) danışmanlık yaptım.

Doris Lessing

Doris Lessing

(1919-2013)

Herkese bir yapıda kendine yer bulması öğretilir, aldığı ilk ders budur: boyun eğmek.

Babamın görevi nedeniyle bulunduğumuz yerlerden biri olan Tahran'da doğdum. İlkokul çağımda Zimbabve'ye taşındık ve 1949'da Londra'ya yerleşene kadar bu ülkede yaşadım. 2007 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülen *Altın Defter* adlı romanım, Zimbabve'deki yaşantıma dair pek çok otobiyografik öğeyle bezenmiştir. *Hayatta Kalma Güncesi*'nde söylediğim gibi, "herkese bir yapıda kendine yer bulması öğretilir, aldığı ilk ders budur: boyun eğmek" (s.147). Gönderildiğim Katolik okulundaki eğitim sistemi de böyleydi. Uyum sağlayamadım ve okulu bırakarak kendimi kitap okumaya verdim. Elime ne geçirirsem okuyordum. Bir taraftan okuduklarımın etkisinde düşünürken, diğer taraftan da sürekli olup biteni inceliyor, gözlemliyordum. Bu bana eleştirel bir bakış açısı kazandırdı. Irkçılık, cinsiyetçilik, sömürgecilik, siyasi tutumlar ve ideolojiler üzerine düşündüklerime eserlerimde yer verdim. Hayatımı kazanmak için hemşirelik, telefon operatörlüğü, kâtiplik gibi işler de yaptım. Ama Londra'ya taşındıktan sonra, vaktimi esas olarak profesyonel yazarlığa adadım. Bilimkurgu da dahil çok sayıda ve farklı türde öykü ve kitap yazdım: *8. Gezegen*, *On Dokuz Numaralı Oda*, *Beşinci Çocuk*, *Gene Aşk*, *Tenimin Altında*, *Evlenmeyen Adamın Hikâyesi* ve diğerleri. *Altın Defter* için feminist bir roman dediler. Buna pek şaşırdım. Feminist bir roman olması niyetiyle yazmamıştım ben onu, sadece gördüğümü yazmıştım.

Sizce, "sadece gördüğünü yazma"nın feminizm olarak yorumlanması ne anlama gelir?

Duygu Asena

Duygu Asena

(1946-2006)

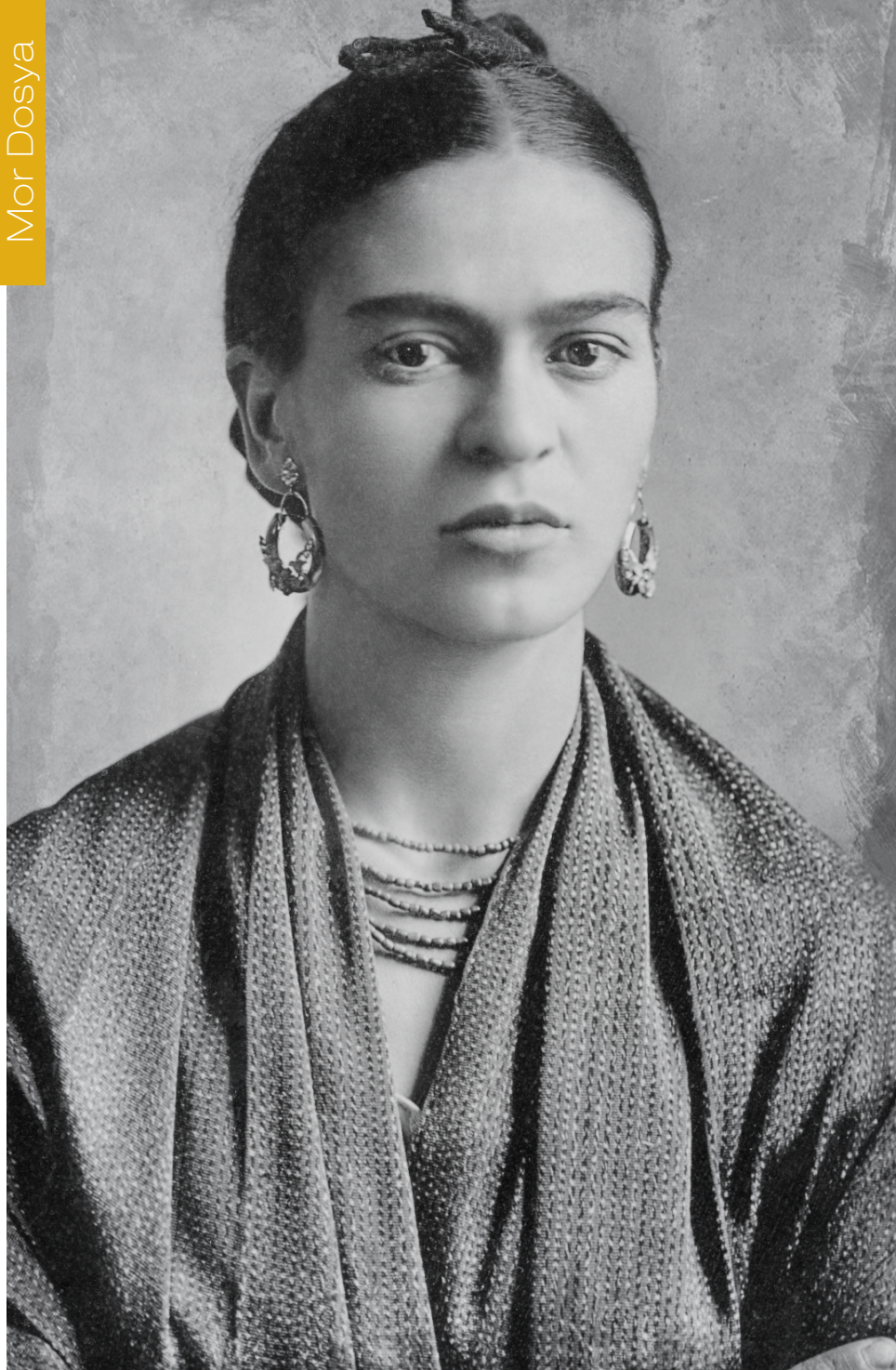
Kadının Adı Yok adlı ilk kitabım 1987’de basıldı.

Ben 20. yüzyılın ortalarında İstanbul’da dünyaya geldim. Ortaöğrenimimin ardından İstanbul Üniversitesi Pedagoji Bölümü’nü bitirdim. İş hayatıma pedagoğ olarak başladım, ancak 1972 yılında *Hürriyet* gazetesinin *Kelebek* ekinde çıkan yazımla yazın dünyasına girmiş oldum. O tarihten itibaren çeşitli gazete ve dergilerde gazeteci ve yönetici olarak çalıştım.

Gazeteciliğin yanı sıra yazarlığımı da sürdürdüm. *Kadının Adı Yok* adlı ilk kitabım 1987’de basıldı. Ancak, kitabım 1988’de müstehcen bulunarak yasaklandı. Uzun süren hukuki sürecin ardından 1991 yılında davası sonuçlanarak yeniden yayımlandı ve bugüne kadar 64 baskı yaptı, yüzbinlerce okura ulaştı. Kitaplarımda kadın haklarının ve kadın-erkek eşitliğinin hayatı nasıl zenginleştirebileceği ve güzelleştirebileceğini, eksik olmaları halinde de ne büyük acılar yaşandığını ele aldım. Kadın hakları savunucusu olduğum için bana feminist yazar denildi. PEN Türkiye Yazarlar Derneği’nin Duygu Asena Ödülü ve Doğan Kitap’ın Duygu Asena ‘Kadının Hâlâ Adı Yok’ Roman Ödülü ile bugüne kadar pek çok kadın yazarın ödüllendirilmiş olması beni çok mutlu ediyor.

Yayımlanan kitaplarım şunlar: *Kadının Adı Yok* (1987), *Aslında Aşk da Yok* (1989), *Kahramanlar Hep Erkek* (1992), *Değişen Bir Şey Yok* (1994), *Aynada Aşk Vardır* (1997), *Aslında Özgürsün* (2001), *Aşka Gidiyorum Demez* (2003), *Paramparça* (2004).

Frida Kahlo

Frida Kahlo

(1907-1954)

Ben aşkın, acının ve devrimin kadınıyım.

Ben, Frida Kahlo, 6 Temmuz 1907 tarihinde Meksika’da dünyaya geldim. Ama doğum günümü, Meksika Devrimi’nin gerçekleştiği 7 Temmuz 1910 olarak kabul ettim. Sağlık sorunlarım daha çocukken başladı. 6 yaşımdayken geçirdiğim çocuk felci sonucu bir ayağım topal kaldı ve bana hep “tahta bacak Frida” dediler. Bu engelikle baş etmeyi yıllar içinde öğrendim. Dönemin en iyi eğitim veren Ulusal Hazırlık Okulu’nda okudum. Bu okul beni sanat, edebiyat ve felsefe gibi alanlara yönlendirdi. Tüm hayatımı etkileyecek kazayı yaşadığımda ise yaşıma henüz 18’di. Okuldan eve dönmek için bir otobüse bindim. Bindiğim otobüs bir tramvayla çarpıştı. Ölümünden dönmüştüm. Kazadan sonra tüm hayatım korseseler içinde, hastanelere ve doktorlara gidip gelerek geçecekti. Omurgam ve sağ bacağımda dinmeyen bir acıyla yaşamak zorunda kaldım. 32 kez ameliyat oldum ve çocuk felci nedeniyle sakatlanan sağ bacağı 1954’te kangren nedeniyle kesildi.

Yatağa bağımlı olduğum dönemde ailemin teşvikiyle sıkıntı ve acıdan kaçmak için resim yapmaya başladım. Kendimi görebilmek için yatağıma üstüne bir ayna koydurdum ve o aynaya bakarak otoportreler yaptım. İki yılın ardından yeniden ayağa kalkmayı başardım. Resim yapıyor, arkadaşlarımla çeşitli partilere katılıyordum. Bunlardan birinde ünlü ressam Diego Rivera ile tanıştım. Diego’yla uzun ve fırtınalı bir aşk yaşadık. Resmin yanında politika da hayatımızın merkezindeydi. 13 Temmuz 1954’te akciğer embolisi nedeniyle hayatımı kaybettiğimde henüz 47 yaşımdaydım. Geride 55’i otoportre olmak üzere 143 tablo bıraktım.

Hannah Arendt

Hannah Arendt

(1906-1975)

Kötülüklerin çoğu, iyilik ve kötülük hakkında kafa yormamış insanların işidir.

Ben 14 Ekim 1906 tarihinde Almanya'da doğdum. Orta sınıf Yahudi bir ailede yetiştim. 18 yaşında Martin Heidegger'den felsefe dersi aldım. Karl Jaspers'in danışmanlığında 22 yaşında doktoramı tamamladım. Hitler'in iktidara gelmesi nedeniyle 1933 yılında Fransa'ya geçtim. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Fransa'yı işgal etmesi üzerine Amerika Birleşik Devletleri'ne göç ettim ve bu ülkenin vatandaşı oldum. Burada 1959 yılında felsefe profesörü oldum.

Şiddet, iktidar, ırkçılık, insan hakları, emperyalizm, ahlak gibi konular üzerine çalıştım. Devlet de en güçlü şiddet araçlarını elinde bulunduran merkezi bir güçtür. 1960'ta yakalanarak Kudüs'te yargılanan Nazi savaş suçlusı Otto Adolf Eichmann üzerine *Kötülüğün Sıradanlığı* adlı bir eser yazdım. Sıradan kötülük, adından da anladığımız gibi pek farkında olmadığımız ve çoğu zaman kötülük olarak dahi görmediğimiz politik bir kötülük biçimidir. Hatta Nazizmde olduğu gibi büyük acılara neden olabilir. Eichmann işlediği cinayetleri iyi bir yurttaş bilinciyle işlediğini söylüyordu. Bu örnekten hareketle şunu tespit ettim: Toplumsal şiddetin artmasında ve sıradanlaşmasında "iyi-kötü yurttaş olma" söylemi belirleyici bir rol oynamaktadır.

*Yaşamım hakkında daha fazla bilgi edinmek isterseniz *Hannah Arendt (2012)* filmini izleyebilirsiniz.

Hypatia

Hypatia

(370-414)

İlk kadın filozof, matematikçi ve astronom.

O zamanlar Roma'nın bir eyaleti olan İskenderiye'de doğdum. Babam Theon, yaşadığımız dönemdeki diğer babalardan çok farklıydı. Kadın ve erkek arasında akıl bakımından hiçbir fark olmadığını düşünüyordu. Bilimsel düşünceye yatkınlığımı küçük yaşlarımdan itibaren fark etmişti. Benim de kendisi gibi matematikçi olabileceğimden hiç şüphesi yoktu. Bu görüş gerçekten de o gün için çok aykırıydı, çünkü o dönemde kadınların bilim alanında öğrenim görmesi duyulmuş şey değildi. Birçok yaşıtım için tek seçenek evlenip anne olmakken, babam beni kadınların hemen hiç varlık göstermedikleri bilim, matematik ve felsefe alanlarında öğrenim görmem için Atina'ya gönderdi. Öğrenimimi başarıyla tamamlayıp geri döndükten sonra İskenderiye Okulu'nun başına geçerek, kendimi bilim ve felsefenin gelişmesi ve yaygınlaşmasına adadım.

Gök cisimlerinin sınıflandırılması, hidrometrenin bulunması, sıvıların yoğunluk derecesinin belirlenmesi gibi bilimsel çalışmalar yürüttüm. Bilim ve felsefenin okul sınırlarının dışına taşınması gerektiğine inandığım için halka açık dersler de verdim. Bu dersler büyük ilgi görüyordu. İnsanlar bilimsel ve eleştirel düşüncenin önemini kavramaya ve sorular sormaya yönelmişti. Fakat bu gelişmeler, başta piskopos Cyril olmak üzere kiliseyi rahatsız etmeye başladı. Cyril, *İncil*'den alıntılarla, kadının erkekten sonra yaratıldığını, erkeğin kadına üstün olduğunu, kadının sessiz ve uysal olup erkeklerin yetkili olduğu alanlardan uzak durması gerektiğini söyleyerek halkı bana karşı kışkırtmaya girişti. Ölüm emrimi de bizzat kendisi verdi. Cyril'e itaat eden kalabalık bir grup beni yakaladı ve sokaklarda sürükledi. Onların elinde can verdim.

*Yaşadığım dönemle ilgili daha fazla bilgi edinmek isterseniz *Agora (2009)* filmini izleyebilirsiniz.

İoanna Kuçuradi

İoanna Kuçuradi

(1936-)

Bugüne kadar yazdıklarım başkaldırımın ifadesidir!

Ben, zorunlu göçe uğrayan Çorumlu bir annenin ve ailesinin kökleri Sakız Adası'nda olan İstanbullu bir babanın çocuğu olarak İstanbul'da doğdum. Felsefeye ilgim ortaokul yıllarında başladı. İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü bitirdim. Beni oldukça sarsan 6-7 Eylül Olayları'na tanıklık ettim. Bu olaylar cereyan ederken biz Kınalıada'daydık. Olaylar sırasında, İstanbul'da şiddet ve yağma olayları olmuştu. Ancak emniyet müdürü sayesinde Kınalıada'da olaylar sınırlı kalmıştı. Takip eden günlerde Beyoğlu sokaklarında dolaşırken gördüğüm yağlara karışmış metrelerce kumaşın kokusunu hâlâ unutmadım. O günlerde sürdürülen politikanın sonucunda, olup bitenden habersiz insanlar zarar görmüştü.

1960 İhtilali'nden sonra aralarında hocam Takiyettin Mengüşoğlu'nun da bulunduğu 147 üniversite hocası okuldan uzaklaştırıldı. Kaleme aldığım "Kişi" başlıklı yazıda, çatışan anlayışların, çarpışan iddiaların arasında kişilerin harcanması olgusuna dikkat çekerek, insana yakışır bir yaşamının temel koşulunun, insanın daha doğrusu kişinin ana değer, kayıtsız şartsız ana değer olduğunu kavrayabilmek ve bunu gözden kaçırmadan davranmak, Don Kişotça da olsa bir şey yapmak olduğunu savundum. Tanıklık ettiğim olaylara dair gözlemlerim neticesinde etik ve insan hakları temelli bir felsefi yaklaşım geliştirdim. Bugüne kadar yazdıklarım başkaldırımın ifadesidir!

1974 yılında, halen başkanlığını yaptığım, Türkiye Felsefe Kurumu'nun kurucuları arasında yer alarak felsefenin dört duvarın dışına çıkmasına öncülük ettim. 1998'de Dünya Felsefe Konfederasyonları Başkanlığına seçilerek bu görevi üstlenen ilk kadın oldum. Halen Maltepe Üniversitesi İnsan Hakları Anabilim Dalı başkanlığını sürdürmekte ve insan hakları eğitiminin yaygınlaşması yönündeki çabalarıma devam etmekteyim.

Leonore Davidoff

Leonore Davidoff

(1932-2014)

Tarih araştırmalarımnda kişisel olanla politik olanın, ev iindekiyle kapitalizmin birbiriyle ilişkisini göstermeye çalıştım.

1932 yılında New York'ta Ida ve Leo Davidoff'un dört çocuğundan ikincisi olarak dünyaya geldim. Doğu Avrupa'dan gmş çok yoksul Yahudi bir aileydik, ama annem de babam da mücadeleci insanlardı. Babam büyük çabalarla beyin cerrahı oldu, annemse kadın hakları savunucusuydu. Onlar sayesinde çok erken yaşlarda önemli hayat dersleri aldım.

nce müzik alanında çalışmaya başlamış olsam da toplumsal konulara duyduğum merakla sosyoloji okumaya başladım. Evli kadınların istihdamı konusunda tez yazdım. Ama meslektaşlarım bu konuyu "bilimsel" bulmuyor, yaptığım çalışmaya saygı göstermiyordu. Bir de üstüne evlenip çocuklarım olunca istemesem de araştırmalarımndan koptum. Uzun bir aradan sonra niversiteye geri dönmeyi başardım. Artık toplumsal cinsiyet eşişsizliğinin tarihsel nedenleri üzerine dşnmeye başlamıştım. O yıllarda tarihin konusu krallar, hanedanlar, taht mücadeleleri, savaşlar, çarpışmalar, diplomatik olaylardı. Tarihçilik daha çok erkeklerin hikayesini yazıyordu. Yine de dönemin sosyal ve politik mücadelelerinin de etkisiyle sosyal tarih ve emek tarihi gibi ezilenlerin geçmişini araştırmaya yönelik alanlar giderek gelişiyordu. Kadın tarihçiliği bu dönemde hâlâ erkek tarihçilerce kmsense de yavaş yavaş tarihçiliğin diğer alanları kadar meşru bir alan haline gelmeye başlıyordu. Ben de bu alanı geliştirmek için elimden geleni yaptım. Alt sınıf kadınların, hizmetçilerin, işçilerin, amaşırcıların deneyimleri üzerine düşündüm. Ev işi, hizmetçilik ve ev işçileri, karı kocalık ilişkisi, kardeşler arası ilişkiler üzerine araştırmalar yaptım. Kıyıda kēede kalmış konuları ele alırken aslında 19. yüzyıl kapitalizmini anlatmaya, kişisel olanla politik olanın, ev iindekiyle kapitalizmin birbiriyle ne kadar ilişkili olduğunu göstermeye çalıştım. Yazdıklarımı daha ayrıntılı öğrenmek isterseniz *Feminist Tarih Yazımında Sınıf ve Cinsiyet* kitabımı okuyabilirsiniz.

Malala Yusufzay

Malala Yusufzay

(1997-)

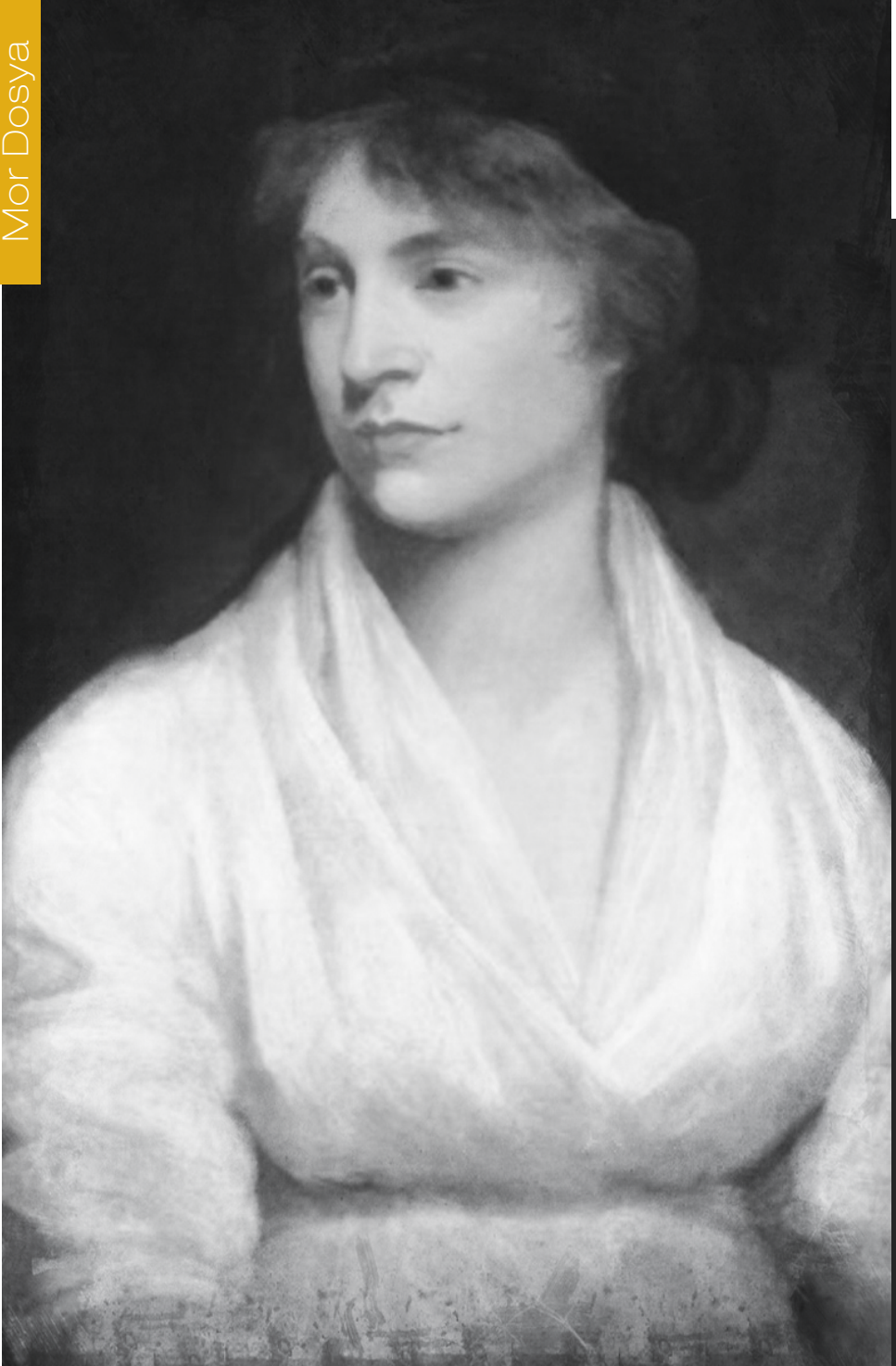
Eğitim hakkımı savunduğum için vuruldum.

“Gece yarısı kurulan bir ülkeden geliyorum ben. Ölümün kıyısından döndüğümde ise vakit öğleni biraz geçiyordu. Okula gitmek için evden çıktım ve bir daha geri dönmedim. Bir Taliban kurşunuyla vuruldum ve bilincim kapalı halde, uçakla Pakistan’dan çıkarıldım. Kimileri bir daha asla memleketime dönmeyeceğimi söylüyor ama ben döneceğime bütün kalbimle inanıyorum. Çok sevdiğin memleketinden koparılmak... bu, hiç kimse için dilenebilecek bir şey değil.”*

9 Ekim 2012 tarihinde yaşamım değişti. Oysa tam da sınav döneminin ortasıydık. Taliban yönetimi altında okul tabelamız eskisi gibi görünür değildi, ama biz kızlar için okul kapısı çok şey ifade ediyordu, kendi dünyamıza bir giriş gibiydi. Okulum, ben doğmadan babam tarafından kurulmuştu. Haftada altı gün okula gidiyordum, 15 yaşımıydım, dokuzuncu sınıf öğrencisiydim. Okul, evimize pek uzak değildi. Yine de son bir yıldır diğer kızlarla birlikte okula servisle gidip geliyordum. Annem tek başıma yürümekten korkuyordu. Yıl boyunca tehditler almıştık, neden mi? Çünkü bir kız çocuğu olarak okula gidiyor, kız çocuklarının eğitim hakkını savunuyor, bununla ilgili kampanya yürütüyordum. 9 Ekim sabahı servisin her zamanki gibi kontrol noktasında ana yoldan çıkıp döndüğünü hatırlıyorum, fakat sonrası boş. Kafamdan vurulmuştum ve yüzüm eskisi gibi görünmeyecekti. Ailem, Taliban’ın benim gülümsememi çaldığını söylüyordu. Artık İngiltere’de yaşıyorum. Hastanede olduğum günlerde, Birleşmiş Milletler özel eğitim temsilcisi ve dönemin İngiltere başbakanı hiçbir çocuğun okula gitmesinin yasaklanmaması için “Ben, Malala” sloganıyla bir imza kampanyası başlatmıştı. Ayrıca Birleşmiş Milletler 10 Kasım’ı, vurulmamdan bir ay sonrasını “Malala Günü” ilan etmişti. 16 yaşında Birleşmiş Milletler senatosunda kız çocuklarının eğitim hakkı için konuşma yaptım. 2014 yılında, 17 yaşımıdayken Nobel Barış Ödülü’nü almaya hak kazandım, böylece bu ödülü alan en genç kişi oldum.

*Yusufzay, M. ve Lamb, C. (2004). *Ben, Malala* (D. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Epsilon Yayınevi, s. 13.

Mary Wollstonecraft

Mary Wollstonecraft

(1759-1797)

Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi kitabının yazarı, Aydınlanma dönemi filozofuyum.

“Aydınlanma Çağı”nın hızını aldığı dönemlerde, 1759’da Londra’da doğdum. Babamın anneme çok kötü davrandığını fark ettiğimde, kadınların ezilmesine karşı tepki duymaya başladım. Zaman zaman annemin odasının kapısında nöbet bile tuttum. Hiçbir kadın bunu yaşamamalıydı. 19 yaşında evi terk edip mürebbiyelik yapmaya başladım. Kız kardeşim Eliza’nın durumunda olduğu gibi, birçok kadın, hayatını sürdürebilmek adına kötü giden evliliklerin içinde kalmaya zorlanıyordu. Bundan kurtulmanın yolu, kadınların rasyonellik çerçevesinde eğitim almaları ve meslek sahibi olmalarıydı. Ama esas sorun, erkeklerin insanlığın tek gerçek temsilcisi ve kadınların rasyonelliğın tam tersi olarak görülmesinde yatıyordu. Jean-Jacques Rousseau ve Edmund Burke gibi Aydınlanmacı düşünürlerin, kadınları dışarda bırakarak görmezden gelmeleri olduğu kadar, kadının eğitim ve politikaya katılım gibi haklarının engellenmesini ve cinsel objeye indirgenmesini destekleyici söylemlerini anlayamıyor ve bunlara şiddetle karşı çıkıyordum. İşte, en ünlü eserim, *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*’nde de bunları anlattım. Çok genç yaşta, kızım Mary Shelley’nin ünlendiğı *Frankenstein* romanını yazdığını göremeden veda ettim hayata.

Mileva Marić

Mileva Marić

(1875-1948)

Albert Einstein yaptığı çalışmalarla dünya çapında bir bilim insanına dönüşürken, ona verdiğim bütün desteğe rağmen ben hep gölgede kaldım.

1875 yılında günümüzde Sırbistan'da bulunan Titel şehrinde dünyaya geldim. Bilimle ilgilenmek istiyordum, ancak fizik derslerine başlamam 1894'te aldığım özel bir izinle mümkün oldu. 1896'nın sonbaharında kadınların yükseköğrenim görmesine izin verilen tek yer olan ve daha sonra Albert Einstein'la da tanıştığım Zürih'te matematik ve fizik öğrenimime başladım. Altı kişilik grubumdaki tek kadın bendim, hatta o güne kadar bu bölümde öğrenim gören beşinci kadındım. Albert Einstein benimle evlenmek istediğinde, erkek meslektaşlarım kadar iyi bir fizikçi olabileceğime inandığım ve bu alanda çalışmaya devam etmek istediğim için teklifini reddettim. Ama hamile kalınca okulum beni öğrencilikten çıkardı ve çok istediğim diplomayı alamadım. Yine de fizikle uğraşmayı bırakmadım. 1900 yılında, Albert'le ilk ortak makalemizi yazdık. Ne var ki makalede sadece onun adı yer aldı. 1908'de Albert üniversitede ilk dersini vermeye başladığında ders notlarının tamamını ben hazırlamıştım. Aynı yıl ultra hassas voltölçeri icat ettik, ama yine benden bahseden kimse yoktu. Albert yaptığı çalışmalarla dünya çapında bir bilim insanına dönüşürken, ona verdiğim bütün desteğe rağmen hep gölgede kaldım ve giderek sadece ev işlerine ve çocuk bakımına mahkum bırakıldım. Albert beni 1919'da terk ettiğinde özel ders vermeye başladım. Bugün Albert'in bana yazdığı mektuplara dayanarak özellikle kariyerinin ilk yıllarında ona önemli katkılarda bulunduğum kabul edilmektedir. Ne var ki Görelilik Kuramı'nı yazan Albert Einstein 1921 yılında Nobel Fizik Ödülü'ne layık görülürken aynı düzeyde başarılı çalışmalar yapma kapasitesine sahip olduğum halde neredeyse tamamen unutulup gittim.

Nermin Abadan Unat

Nermin Abadan Unat

(1921-)

Mülkiye'nin ilk kadın doçenti ve profesörüyüm.

1921 yılında Viyana'da doğdum, sonra Bosna asıllı İzmirli bir ihracatçı olan babamın isteğiyle Türkiye'ye geldik. Fakat babam hayata gözlerini yumunca annem beni Budapeşte'ye götürdü. Ne var ki işler yolunda gitmedi, annem paramızın kalmadığını, okulu bırakmam gerektiğini söyledi, ama ben bir yolunu bulup okumaya kararlıyım. Türkiye'ye giderken annemi bir daha göremeyeceğimi bilmiyordum. Ruslar Budapeşte'ye girecek, bense onun nasıl öldüğünü ve nerede gömülü olduğunu hiçbir zaman öğrenemeyecektim. 1936'da büyükelçinin yardımıyla trenle İstanbul'a, oradan vapurla İzmir'e, akrabalarımın yanına geçtim. Kolay olmadı kendimi kabullendirmek. Daha da zoru, Türkçe bilmiyordum! Almanca, Fransızca, Macarca, İngilizce konuşabiliyordum, ama Türkçe bilmiyordum. Liseye girebilmem için Türkçe şarttı, ben de gündüzleri Almanca dersi verip kazandığım parayla akşamları Türkçe dersi aldım.

Bir yıl sonra ülkenin en nitelikli okullarından olan İzmir Kız Lisesi'ne kabul edildim. Orada uzun yıllar dostluk kuracağım insanlarla, Mübaccel Kıray, Nerime Elbe, Türkan Erkin, Günseli Tamkoç, Perihan Perçin ve Perihan İçseven ile tanıştım. Lisede sosyolojiye ilgi duyuyordum, fakat mezun olunca İstanbul Üniversitesi'nde hukuk okumaya başladım. Harçlığımı çıkarabilmek için birçok işte, ithalatçı firmalarda çalıştım. 1953'te Mülkiye'nin ilk kadın asistanı oldum. İlerleyen yıllarda yine Mülkiye'nin ilk kadın doçenti ve profesörü olacaktım. 1970'te Basın Yayın Okulu'nun müdürlüğünü yaptım, Siyasal Davranış Enstitüsü'nü kurdum, Uluslararası Siyasi İlimler Derneği (IPSA) başkan yardımcılığı, Türk Sosyal Bilimler Derneği başkanlığı, Avrupa Konseyi'nin Kadın-Erkek Eşitlik Komisyonu başkan yardımcılığı gibi görevlerde bulundum. Çok sayıda kitap ve makale yayımladım, birçok üniversitede dersler verdim. Hocalığım boyunca öğrencilerime hep destek olmaya çabaladım, fakat önyargılara, ezberden yapılan işe hiç tahammülüm olmadı. Bugün 96 yaşımıdayım ve Boğaziçi Üniversitesi'nde ders vermeye devam ediyorum. Yaşam öykümü 1996 yılında *Kum Saatini İzlerken* adlı kitabımda anlattım. 2017 yılında Sakıp Sabancı Uluslararası Araştırma Ödüllerinde, Türkiye ve uluslararası göç çalışmaları alanındaki çalışmalar nedeniyle Jüri Özel Ödülü'ne layık görüldüm. Benimle yapılan röportajı yayımladıkları kitaba da *Hayatını Seçen Kadın* adını verdiler. Sizin de hayatını seçenlerden olmanız dileğiyle...

Nezihe Muhiddin

Nezihe Muhiddin

(1889-1958)

Kadınlar Halk Fırkası'nı kurdum; politikayı erkeklere bırakmaya hiç niyetimiz yoktu.

Adımı belki de duymadınız daha önce, oysa ben bu ülkenin ilk partisini, evet Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) kurulmadan önce ve hatta henüz Cumhuriyet ilan edilmemişken, Kadınlar Halk Fırkası'nı kurdum. Tarih, 15 Haziran 1923. Kadınların oy hakkı ve siyasal hakları için mücadele ediyorduk, hatta parti programımızda kadınların milletvekili olması, askere alınması bile vardı. Sonuç? Tam sekiz ay sonra, partimizin kurulmasına izin verilmediği gibi, bir de bölücülükle suçlandık. Elbette pes etmedim, yılmadım. Bu kez Türk Kadınlar Birliği'ni (TKB) kurdum. Devletin başındakiler bizi küçümsemeye, bizimle alay etmeye çabalayadursun, biz kapsayıcı bir dille hak mücadelemizi sürdürdük. 1926 yılında CHF'ye üye olmak için başvurdum ve reddedildim. "Kadınların hayır işleriyle uğraşmasının daha doğru olacağına" kanaat getirmişlerdi çünkü. Oysa politikayı erkeklere bırakmaya hiç niyetimiz yoktu, daha sıkı sarıldık çalışmaya. 1925'te çıkarmaya başladığım *Kadın Yolu* dergisinde siyasal haklar talebimizi savundum. TKB ise gittikçe büyüyor, güçleniyordu. Dört ilde şube açıp üye sayımız da bine yaklaşıncı hükümet bizi tehdit olarak gördü ve TKB'yi kapatma kararı aldı. Bundan sonra politik taleplerimizi yumuşatarak daha ziyade kadınların eğitime odaklandık. 1935'te XII. Uluslararası Feminizm Kongresi'ne İstanbul'da ev sahipliği yaptıktan hemen sonra, TKB'yi feshettik.

TKB'yi feshettikten sonra içime kapandım, 20 roman, 300 öykü yazdım. 1958'de bir akıl hastanesinde öldüğümde de cenazemde de yalnızdım, unutulmuştum. Ama siz unutmayın. Biz kadınlara "verilen" hakları anlatıp minnettar olmanızı bekleyecekler. Biz bu haklar için hayatımız boyunca çabaladık, çok bedeller ödedik. Dışlandık, aşağılandık, küçümsendik, şiddetin türlü türlüüne maruz kaldık. Bense hep "kendi mefkûrem" olarak bildim kadınlık mefkûresini, feminizmi.

Olympe de Gouges

Olympe de Gouges

(1748-1793)

Madem kadınlar darağacına çıkma hakkına sahiptirler, o halde kürsüye çıkma hakları da olmalı!

1748 yılında Fransa'nın güney batısındaki Montauban'da doğdum. Bana Marie-Gouze ismini koydular. Annem çamaşırcı, babam da kasaptı. 1765'te hem benden büyük hem de sevmediğim bir adamla evlendim, ama kocam ölünce 1770'te oğlum Pierre'le Paris'e taşındım. Burada oyun yazmaya ve siyasetle ilgilenmeye başladım.

1789'daki Fransız Devrimi hepimizi heyecanlandırdı. Devrim "eşitlik, özgürlük, kardeşlik" ideallerini savunup bu idealleri kalıcılaştırmak için "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi"ni ilan etti. Bu bildiri her ne kadar insanlık tarihinde önemli bir kazanım anlamına gelse de insan derken asıl olarak erkekleri kast etmesiyle devrimde çok önemli bir rol oynayan köylü, şehirli, çamaşırcı, pazarcı, tekstil işçisi kadınları göz ardı ediyordu. İnsanın erkek ve aklın eril olarak tanımlanmasında bir yanlışlık vardı. Buna yüksek sesle karşı çıkmalıyım. "Madem kadınlar darağacına çıkma hakkına sahiptirler, o halde kürsüye çıkma hakları da olmalı!" diyordum her yerde. Bununla da yetinmedim, "Kadın Hakları Bildirisi"ni kaleme aldım. Bu bildiride "kadınlar da insandır, dolayısıyla insan olmaktan kaynaklanan doğal haklara sahiptir, yani insan haklarına kadınlar da sahiptir" dedim. Bugün belki bu sözler size çok sıradan gelebilir, ama benim için bu fikri savunmanın bedeli çok ağır oldu. 1793'te giyotinle idam edildim.

Rosa Parks

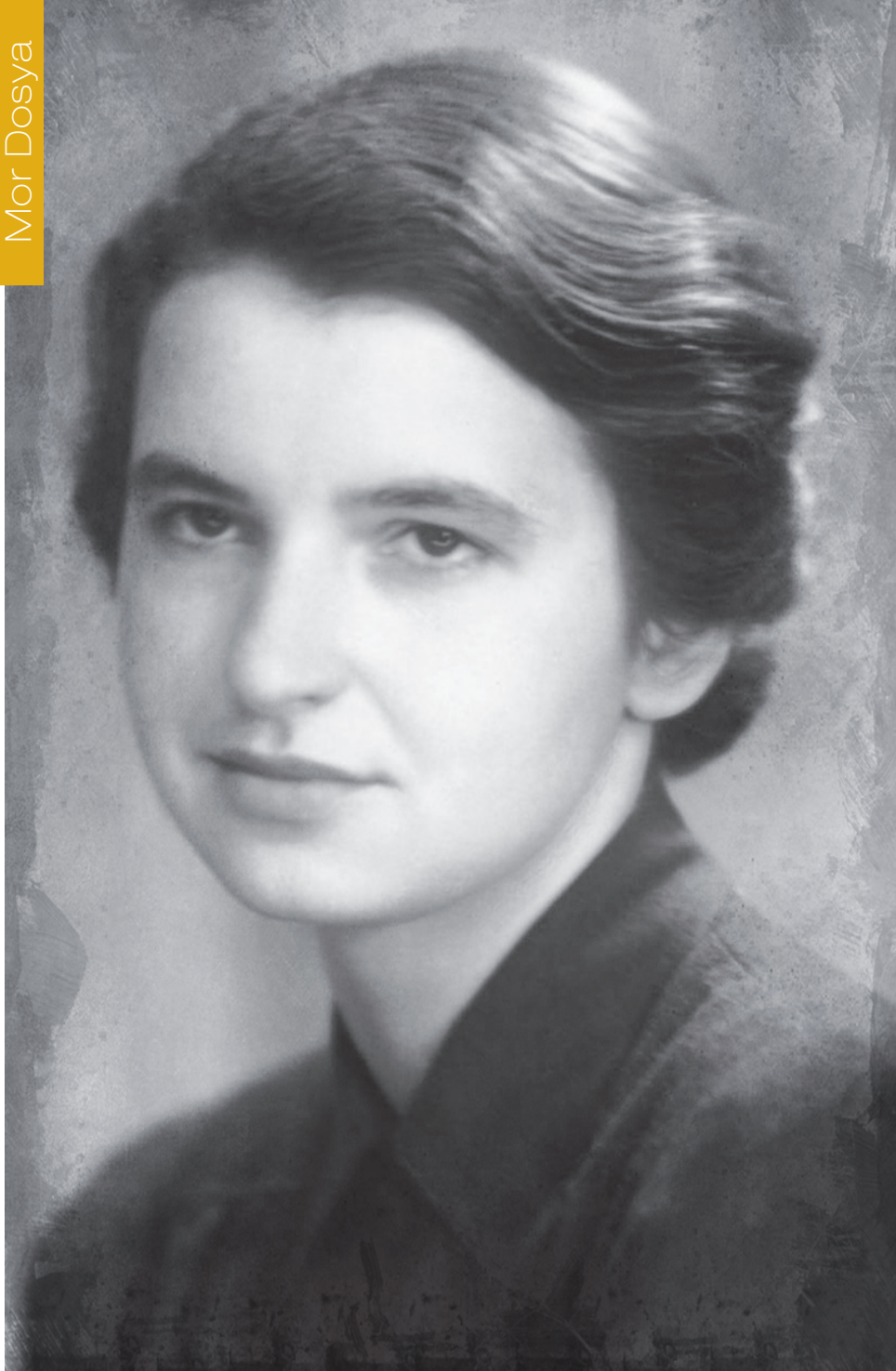
Rosa Parks

(1913-2005)

Otobüste yerimi bir beyaza vermeyi reddettiğim için hapse atıldım.

Ben, Amerikalı insan hakları savunucusu Rosa Parks. 1913-2005 yılları arasında yaşadım. 1950'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde yasalar uyarınca siyahiler otobüslerde ancak kendilerine tahsis edilen yerlere oturabiliyordu, gerektiğinde beyazlara yer vermek üzere yerlerinden kalkmaları da zorunluydu. Bir akşam işimden yorgun argın dönerken otobüste siyahilere ayrılan bölümde yerimi aldım. O esnada oturacak yer bulamayan bir beyaz, yerimden kalkmamı istedi. Ancak ben kalkmadım. Şoförün uyarısına rağmen tavrımı değiştirmedim, şoför polis çağırdı ve tutuklanarak hapse atıldım. Bu olay, beni destekleyenlerce büyük bir boykota dönüştürüldü. Mahkemeye çıkacağım gün, 40 bine yakın belediye otobüsü yolcusu o gün işine yürüyerek gitti. Siyahi dostlarım, tam 381 gün boyunca otobüslere binmedi. Arabası olan siyahi ve bazı beyaz vatandaşlar da araçlarıyla yolcu taşıyarak boykota destek verdi. Otobüs şirketlerinin büyük zarar görmesi üzerine Montgomery'deki belediye otobüslerinde yasal olarak ayrımcılık kalktı. Eylem başarıya ulaşmıştı. Martin Luther King'in liderliğinde devam eden Sivil Haklar Hareketi, 1964 yılında Sivil Haklar Yasası'nın çıkmasını sağladı. Ben de 1966 yılında Başkanlık Hürriyet Madalyası'na layık görüldüm. 1994'te İsveç Stockholm'de Rosa Parks Barış Ödülü'nü aldım. 1999'da da *Time* dergisi tarafından "20. Yüzyılın İnsan Hakları Savunucusu" seçildim.

Rosalind Elsie Franklin

Rosalind Elsie Franklin

(1920-1958)

DNA molekülünü görüntülemeyi başaran ilk bilim insanı olmama rağmen, bu alanda Nobel ödülü alanlar, kadın olduğum için çalışmalarımı kaynak göstermediler.

Şikâyet etmeyi sevmem, ama ne yazık ki bilim tarihinin belki de en hakkı yenmiş kadınlarından biriyim. 1920'de Londra'da doğdum. 1945'te Cambridge Üniversitesi'nde fiziksel kimya alanında doktora çalışmamı tamamladım. Uzun süre x-ışını kristalografisi üzerine çalıştım. Ancak 1950'li yıllarda bir kadının bilim alanında kabul görmesi hâlâ çok zordu. Bilim tarihinde önemli bir yeri olan Maurice Wilkins'le DNA yapısı üzerine çeşitli araştırma projelerini yönettiğim halde Wilkins bana hiçbir zaman eşiti gibi davranmadı, beni asistanı olarak görmeyi tercih etti. Üretmeyi başardığım ve genetik alanında büyük bir gelişimin önünü açan DNA görüntüsünü de benim haberim bile olmadan James Watson ve Francis Crick ile paylaşan kişi de Wilkins'ti. Hiç abartmadan söyleyebilirim ki DNA molekülünü görüntülemeyi başarmam, DNA'nın ikili sarmal yapısının çözülmesindeki en önemli adımdır. Ancak araştırmalarımın çok genç yaşta koptum. 1958'de sadece 38 yaşımdayken yumurtalık kanserinden hayatımı kaybettim. DNA'nın çifte sarmal yapısını ilk keşfeden kişi olduğum halde James Watson, Francis Crick ve Maurice Wilkins, DNA molekülünün yapısıyla ilgili çalışmaları dolayısıyla 1962 yılında tıp ve fizyoloji alanında Nobel Ödülü'nü aldıklarında beni kaynak olarak bile gösterme nezaketinde bulunmadılar.

Simone de Beauvoir

Simone de Beauvoir

(1908-1986)

Kadın doğulmaz, kadın olunur.

Ben 20. yüzyılın başlarında kentsoylu bir ailenin ilk kızı olarak dünyaya geldim. Ortaöğrenimim sırasında dersleri çok ciddiye alan, çalışkan bir öğrenci olarak bilinirdim. Yükseköğrenimimi, pek prestijli bir okul olan École Normale Supérieure’de tamamladım. O sene 63 öğrencinin başvurduğu felsefede yeterlilik sınavlarında ikinci oldum. Bu beni, bu sınavda o zamana kadar başarılı olmuş olan dokuzuncu kadın yapıyordu. Üniversite yıllarındaki yakın arkadaşlarımdan bazıları eminim siz de tanırırsınız: Jean-Paul Sartre, Maurice Merleau-Ponty, Paul Nizan, Albert Camus, Claude Lévi-Strauss.

Felsefi yaklaşımım ve dert edindiğim konular itibariyle “varoluşçu” olarak bilinirim ki bu doğrudur da. İkinci Dünya Savaşı ve Paris’in işgal yılları beni derinden sarstı. İnsanın insana yaptığı, bunların nedenleri ve sonuçları beni varoluşçu bir ahlak felsefesine ve dolayısıyla özgürlük ve sorumluluk gibi konuların irdelenmesine yöneltti. Kaleme aldığım felsefi ve edebi eserlerde çoğunlukla bu sorularla uğraştım. Gelmiş geçmiş en önemli feministlerden sayılmamı ise, esas olarak, 1949 yılında basılan *İkinci Cins* kitabıma borçluyum. Kadının erkek egemen anlayış nedeniyle nasıl ikincil konuma indirildiğini tarihsel süreçler ve toplumsal anlayışlar bağlamında irdelediğim bu kitap, büyük beğeniyle karşılanmakla birlikte çok da tepki çekti. Oysa, cinsiyetçiliğin insanlık için büyük bir sorun teşkil ettiği gün gibi açıktı. Kadının insani olanaklarını ve dolayısıyla kendini tasarladığı biçimde var etme özgürlüğünü kısıtlayan cinsiyetçiliğin, eşitsizliklere ve adaletsizliklere yol açmaması mümkün mü? İnsanın “kadını”, “erkeği” olur mu hiç? Ya sizce?

Virginia Woolf

Virginia Woolf

(1882-1941)

Para kazanın, kendinize ait ayrı bir oda ve boş zaman yaratın ve yazın, erkekler ne der diye düşünmeden yazın.

Ben, Virginia Woolf, 25 Ocak 1882 tarihinde, yani Victoria Dönemi'nde Londra'da doğdum. Bu dönemin temel eğilimi, her tür cinsel güdüyü bastırmak ve reddetmektir. Kutsal kitaba göre kadınların acı çekmesi gerektiğine inanılan bu dönemden hep nefret ettim. Böyle bir dönemde kadınların okula gönderilmemesi nedeniyle erkek kardeşlerim gibi okuyamamış ve babamın desteğiyle evde öğrenim görmüştüm. Henüz 13 yaşımıdayken annem öldüğünde şunları söylemiştim: "Olabilecek en büyük felaket." Annemin ölümünden çok etkilenmiştim ve ilk psikolojik sıkıntılarım bu dönemde başlamıştı.

1925 yılında yayımlanan *Mrs. Dalloway* adlı romanım edebiyat tarihine bilinç akışı tekniğinin en başarılı örneği olarak geçti. Aynı zamanda dönemimin en önemli eleştirmenlerinden biri olarak kabul edildim. 28 Mart 1941'de geçirdiğim bir bunalım sonrasında evimin yakınlarında bir nehre atlayarak intihar ettim. Feminist duruşum sadece edebiyat dünyasında değil, feminizm akımı içinde de yadsınamaz bir yere sahip olmamı sağladı. *Kendine Ait Bir Oda* adlı kitabımda geçen şu söze de kulak verin lütfen: "Kadının varlığına katlanamayan zihniyet; elbette onun yazmasına, okumasına, düşünmesine de karşıdır." Bu saptamadan yola çıkarak kadınlara hep "para kazanın, kendinize ait ayrı bir oda ve boş zaman yaratın ve yazın, erkekler ne der diye düşünmeden yazın" dedim.

